

МОБИЛНЕ МАШИНЕ

предавање 3.2

*гусенични кретни механизми,
кинematика кретања*

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ

Катедра за транспортну технику и логистику
проф. др Драгослав Јаношевић

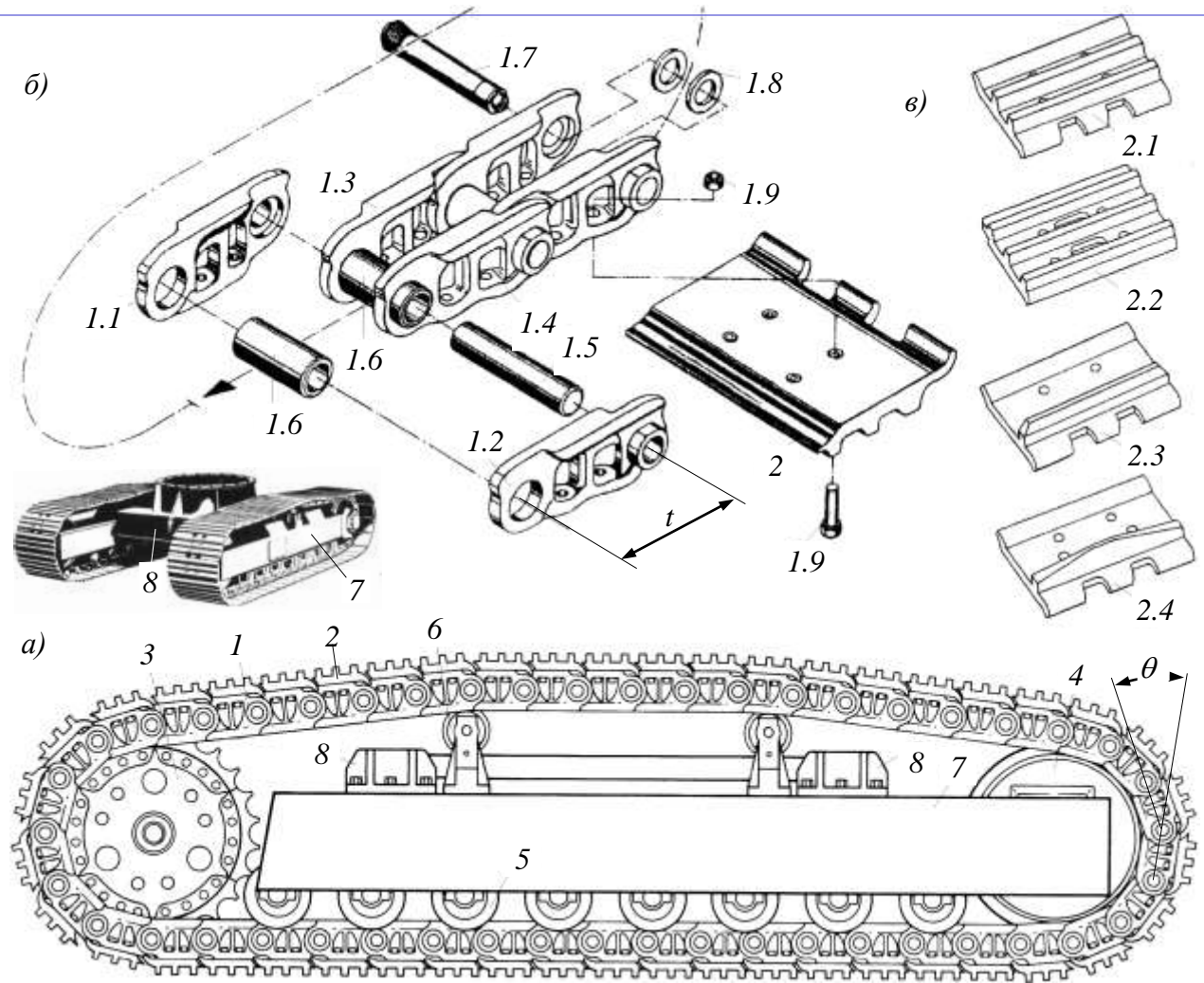

Елементи гусенице

концепције:

заједничко за све концепције је *гусеница* као модул са основним елементима:

- 1- ланац гусенице,
- 2- папуче гусенице,
- 3- погонски точак-ланчаник,
- 4- затезни точак,
- 5- носећи ваљци,
- 6- водећи ваљци,
- 7- подужни носач-костур гусенице,
- 8- подушни носач-костур кретног механизма

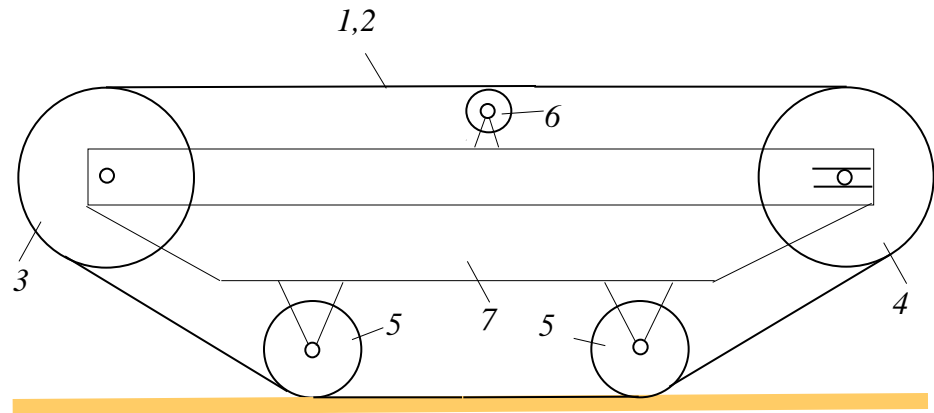

Сл.2.58 Елементи металних гусеница: а) модули гусенице: 1-ланац, 2-папуче, 3-погонски точак, 4- затезни точак 5-носећи ваљци, 6- водећи ваљци, 7- подужни носач гусенице, 8-попречни носач косура кретног механизма, б) ланац гусенице: 1.1- леви чланак сегмента, 1.2- десни чланак сегмента, 1.3, 1.4-чланци суседног сегмента, 1.5-осовица, 1.6- чаура, 1.7- спојна осовица, 1.8-затптивни прстенови, 1.9- завртањи и навртке за везу папуче за чланке ланца, в) папуче: 2.1- са два ребра, 2.2- са три ребра, 2.3- са једним ребром, 2.4- са закошеним ребром

Кинематика гусеничног ланца

За анализу кинематике гусенице усвојен је модел гусеничног ланца 2 и папуче 1 у облику **савитљиве нерастегљиве** нити која **потпуно обавија и тангентно** додирује погонски 3 и затезни точак 4, носеће 5 и водеће ваљке 6.

При томе се костур гусенице 7, односно машина-возило креће праволиниски, по равној подлози константном брзином v .

Кинематика гусеничног ланца

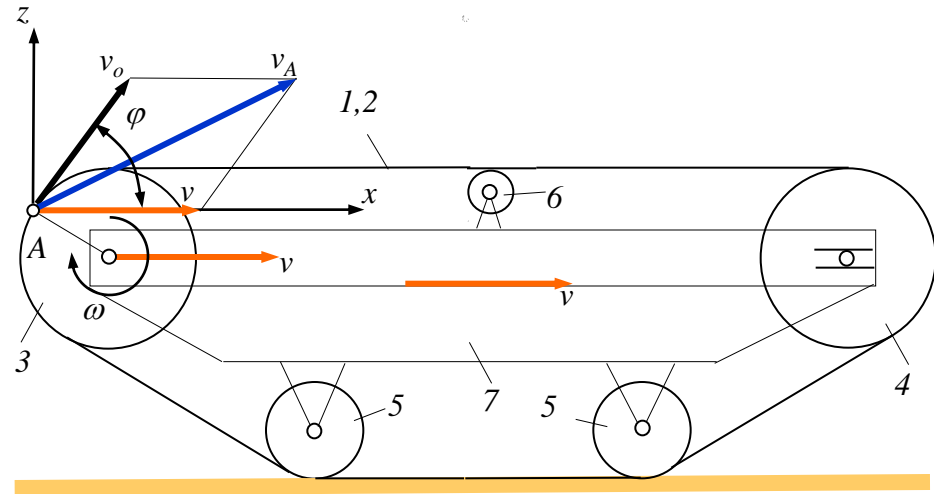
При кретању машине, тачка A гусеничног ланца има два кретања:

релативно кретање гусенице

око костура ослоно кретног механизма обимном брзином v_o која настаје окретањем погонског точка угаоном брзином ω , и

преносно кретање са

костуром ослоно кретног механизма брзином кретања машине v .

Кинематика гусеничног ланца

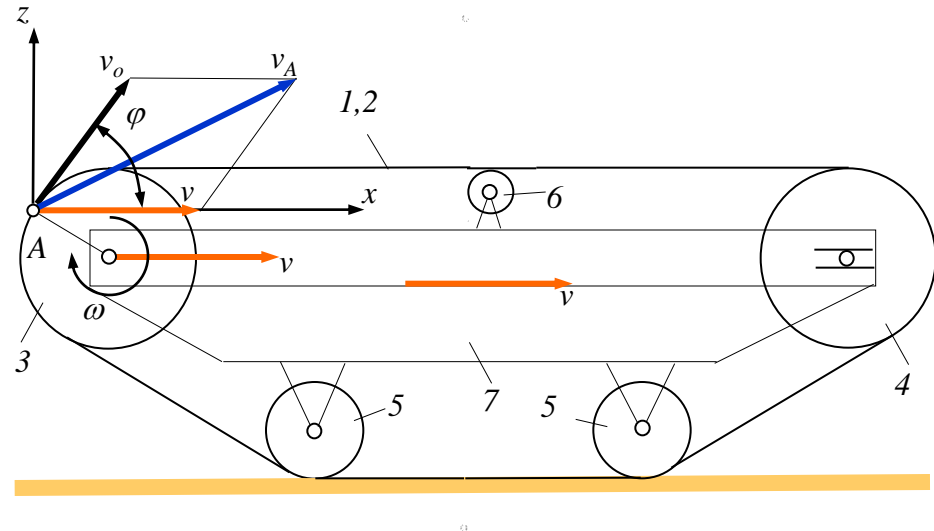
Апсолутна вредност брзине у тачци А је векторски збир пројекција одговарајућих брзина:

$$v_{Ax} = v + v_o \cos \varphi$$

$$v_{Az} = v_o \sin \varphi$$

$$v_A = \sqrt{v_{Ax}^2 + v_{Az}^2}$$

$$v_A = \sqrt{v^2 + v_o^2 + 2 v v_o \cos \varphi}$$

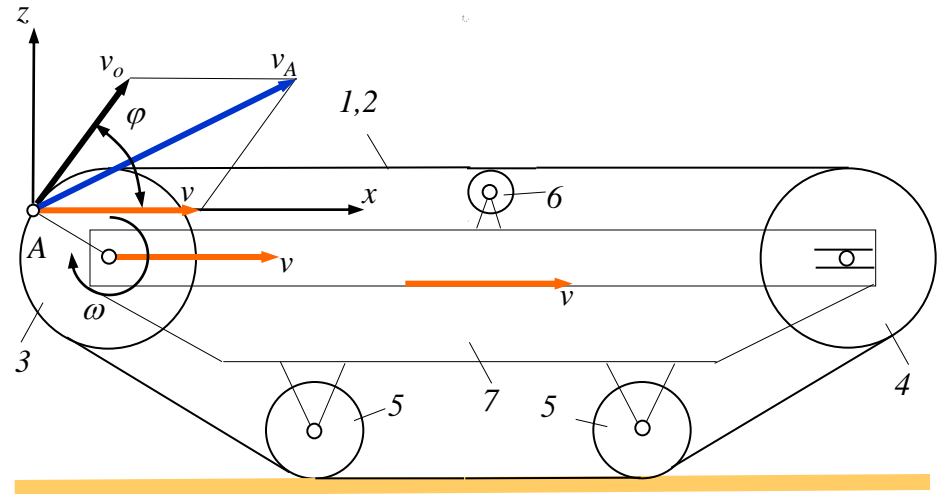
Кинематика гусеничног ланца

Апсолутна вредност брзине у тачци А је векторски збир пројекција одговарајућих брзина:

$$v_A = \sqrt{v^2 + v_o^2 + 2 v v_o \cos \varphi}$$

За случај када је преносна брзина једнака релативној брзини $v=v_o$, апсолутна брзина има вредност:

$$v_A = 2v \cos \frac{\varphi}{2} \quad \forall \quad v = v_o$$

Кинематика гусеничног ланца

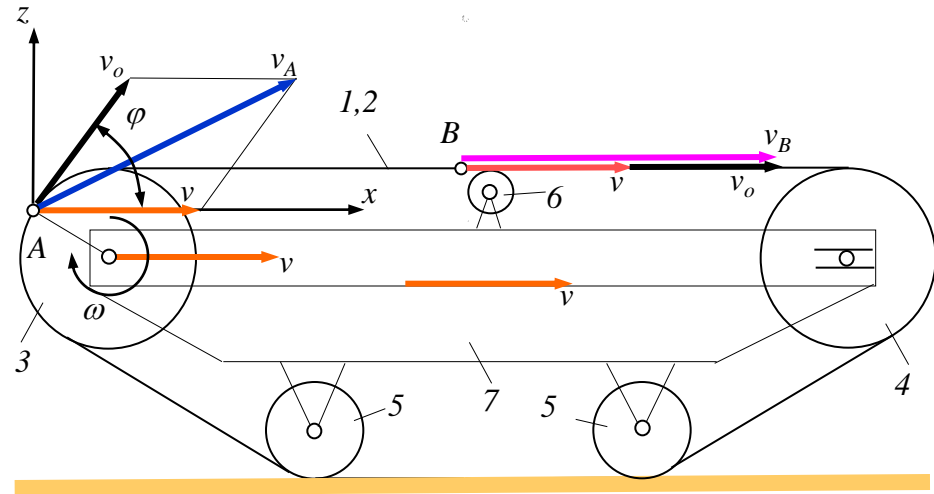
$$v_A = 2v \cos \frac{\varphi}{2} \quad \forall \quad v = v_o$$

За тачку B на слободном
огранку гусенице

($\varphi=0$),

апсолутна брзина једнака је
двострукој брзини кретања
машине:

$$v_B = 2v \quad \forall \quad \varphi = 0$$

Кинематика гусеничног ланца

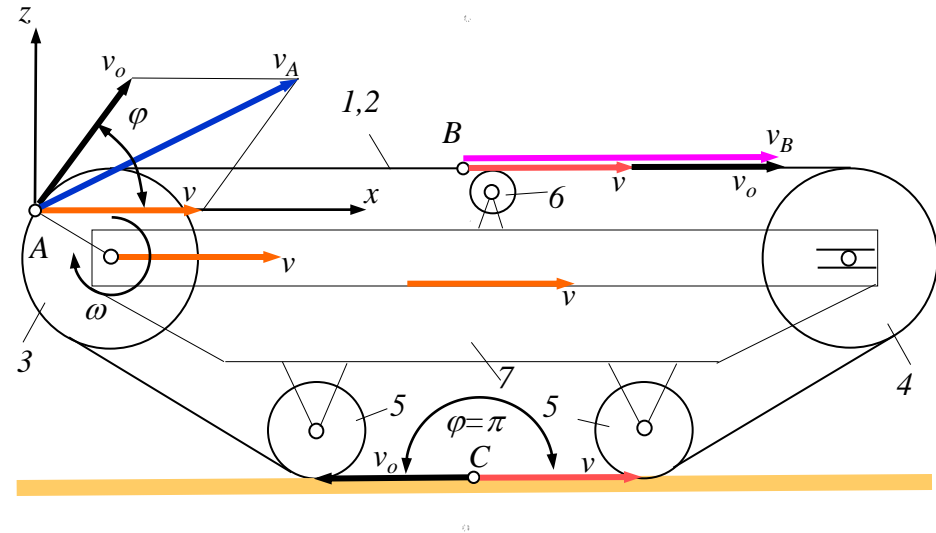
$$v_A = 2v \cos \frac{\varphi}{2} \quad \forall \quad v = v_o$$

За тачку C на вучном огранку гусенице

($\varphi = \pi$),

која лежи на подлози,
апсолутна брзина једнака нули:

$$v_C = 0 \quad \forall \quad \varphi = \pi$$

Кинематика гусеничног ланца

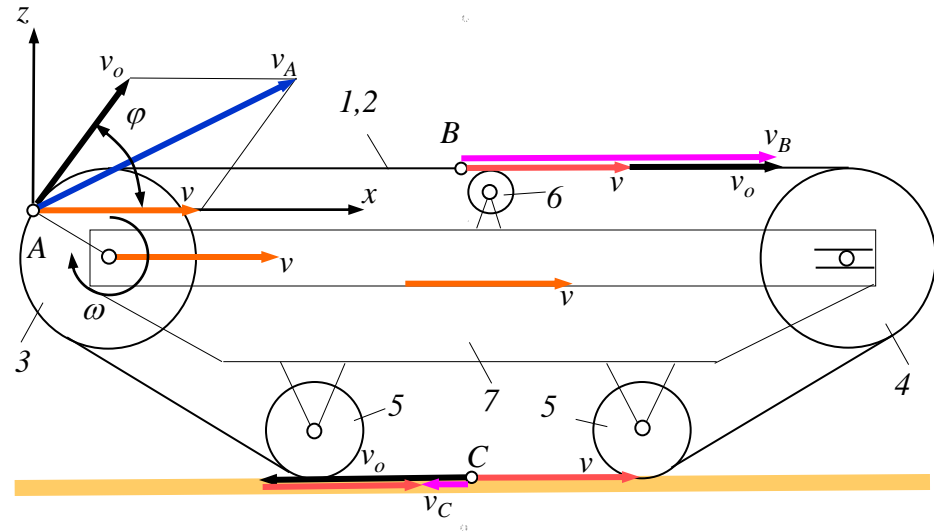
Ако су преносна и релативна брзина неједнаке

$$v \neq v_o$$

за тачку C могућа су два случаја:

a) $v < v_o$ - тачка C вучног огранка гусенице има **делимично проклизавање** по подлози уназад, које се одређује **коэффицијентом проклизавања**:

$$\delta = \frac{v_o - v}{v_o}$$

Кинематика гусеничног ланца

Ако су преносна и релативна брзина неједнаке

$$v \neq v_o$$

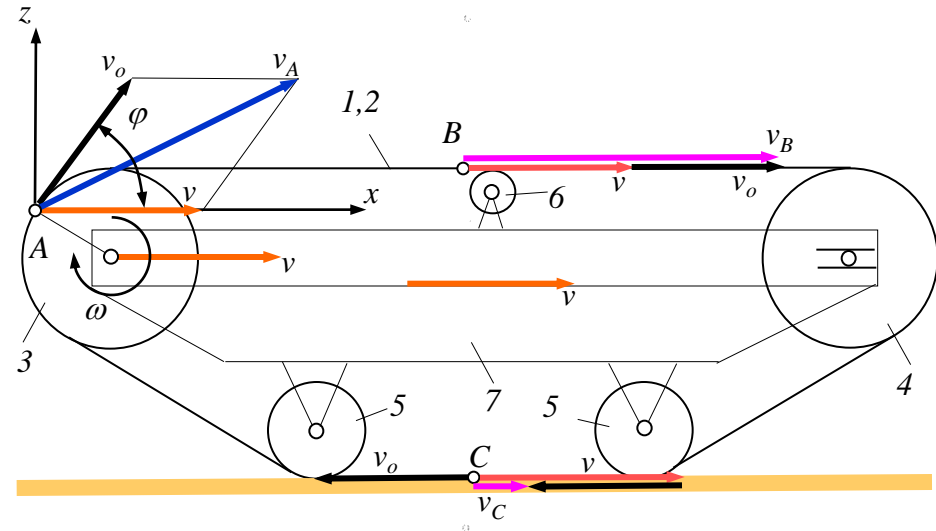
за тачку C могућа су два случаја:

б) $v > v_o$ - тачка C вучног огранка гусенице има **клизање**.

Апсолутна брзина тачке C лежи на подлози са правцем којим се креће машина. То се дешава при кретању машине по инерцији или при кочењу.

У том случају, коефицијент проклизања има негативну вредност и представља коефицијент клизања:

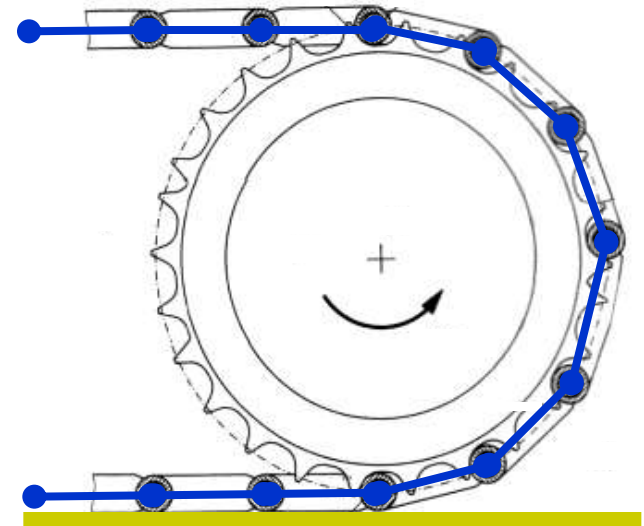
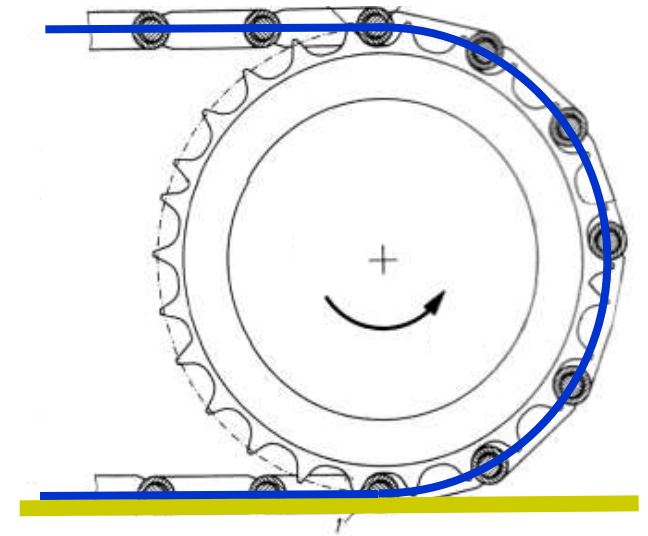
$$\delta = \frac{v_o - v}{v_o}$$

Кинематика кретања возила

У претходном поглављу усвојен је модел гусеничног ланца у облику **савитљиве нерастегљиве нити** која потпуно обавија и тангентно додирује погонски и затезни точак, носеће и водеће ваљке.

Међутим, **физички модел ланца** који се примењује на гусеничним кретним механизмима мобилних машина и возила, састоји се из одређеног броја **сегмената - чланака** повезаних у затворену контуру обртним зглобовима пете класе.

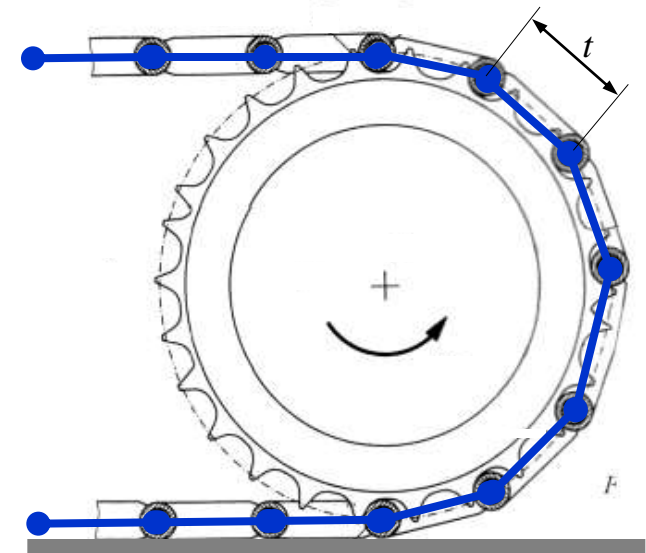
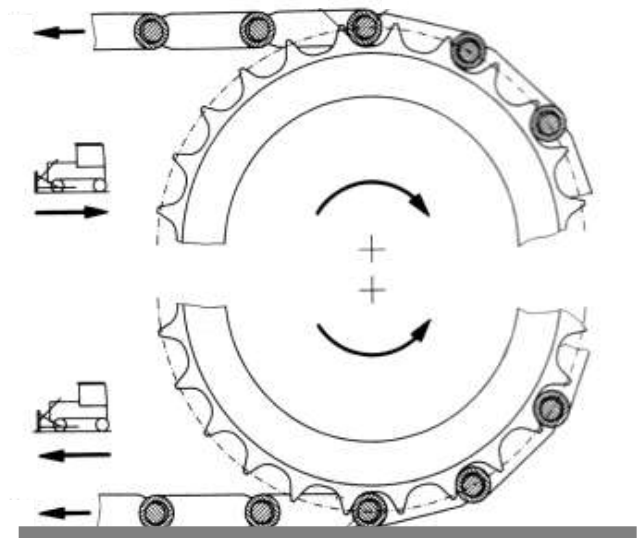
Кинематика кретања возила

Основни параметар ланца је
корак чланка - ланца:

t

То је растојање између осе
чауре и осе осовинице чланка.

Може се рећи да је корак ланца
обележје не само ланаца него и
читавог гусеничног кретног
механизма машине - возила.

Кинематика кретања возила

Сваки сегмент ланца гради два чланка ланца, леви 1.1 и десни 1.2.

Кинематички пар ланца чине два сегмента ланца повезани тако да, на једном крају, чланци 1.1 и 1.2 једног сегмента дођу са спољне, а на другом крају, чланци 1.3 и 1.4 другог сегмента дођу са унутрашње стране ланца. Унутрашњи крајеви чланака истог сегмента су чврсто спојени (пресованим склопом) чаурама ланца 1.6, које имају спољни пречник d_1 и унутрашњи пречник d_3 . Док су спољни крајеви чланака другог сегмента чврсто везани за осовиницу ланца 1.5, пречника d_2 . При чему осовиница пролази кроз чауру ланца и између њих је лабаво налегање одоварајућег зазора.

подеони пречник ланчаника:

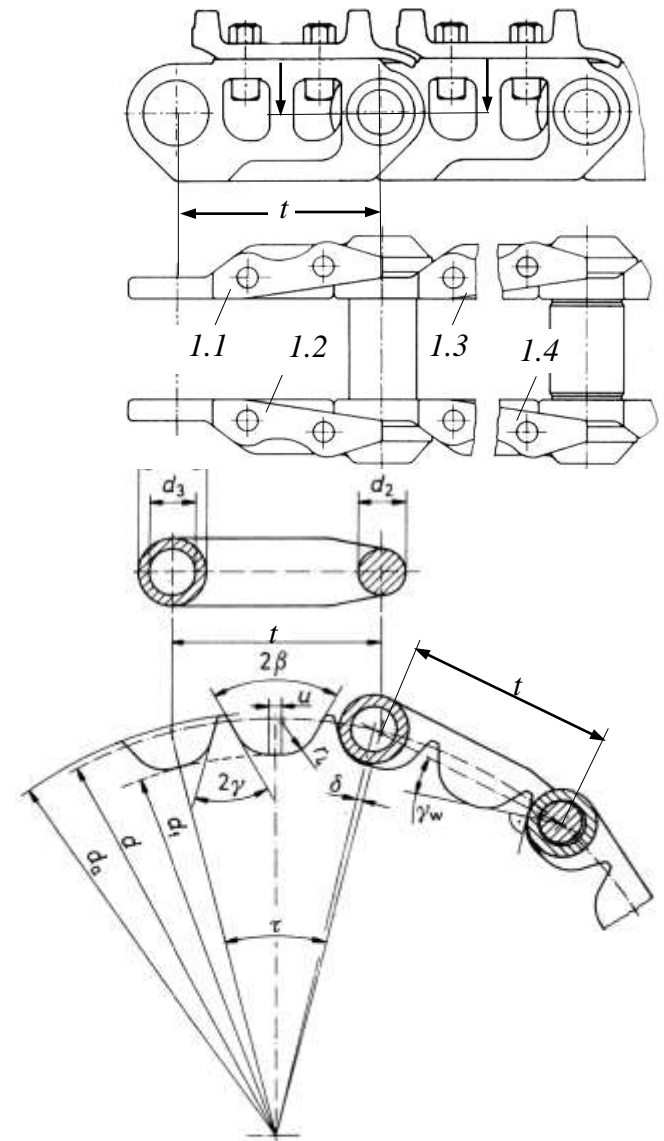
$$d = \frac{t}{\sin\left(\frac{2\pi}{z}\right)} = 2r$$

где је:

t - корак чланка ланца,

z - број зуба ланчаника,

r - подеони полупречник ланчаника

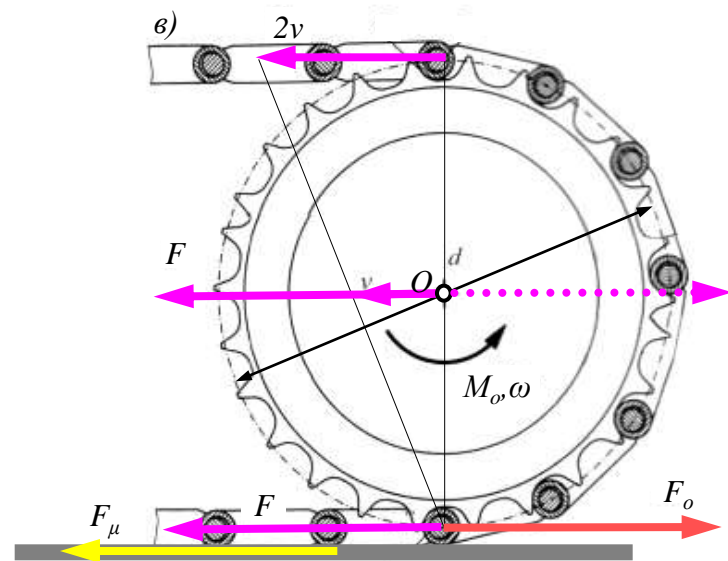
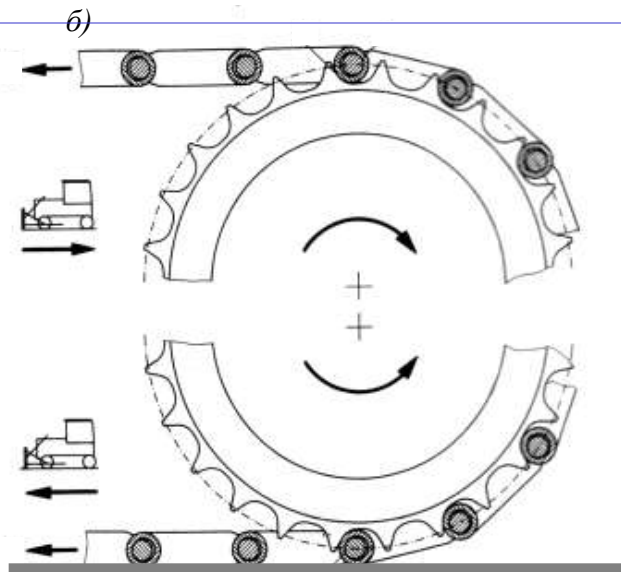

Кинематика кретања возила

Погонски точак гусенице је уствари **погонски ланчаник** одређеног корака и броја зуба.

Ланчаник се спреже са ланцем гусенице тако да се **обртно кретање** ланчаника претвара у **транслаторно кретање** костура кретног механизма а самим тим и у **транслаторно кретање** целог возила.

Променом смера окретања ланчаника мења се и смер кретања возила.

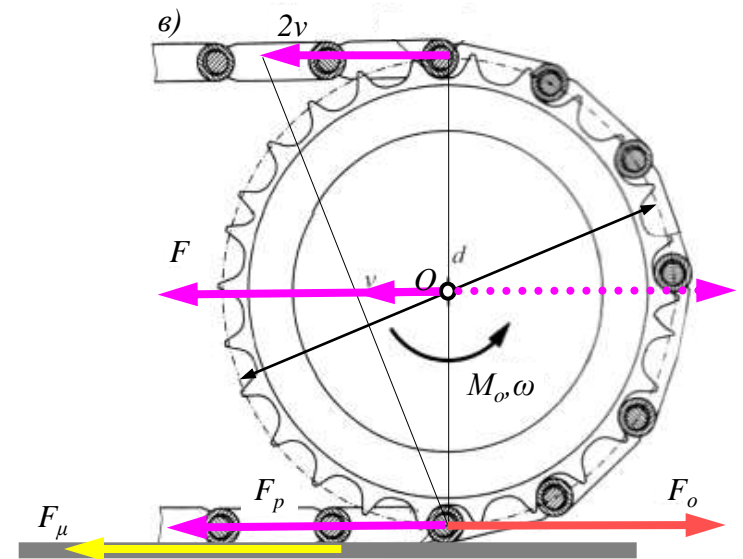

Кинематика кретања возила

Ланчаник услед **погонског момента** M_o , који му предаје трансмисија кретања возила, делује обимном силом F_o на **непокретни део ланца**, услед чега се јавља **реакција** F_p гусенице односно подлоге.

Редукцијом реактивне силе у центар окретања ланчаника O , који је везан за костур кретног механизма, добија се **вучна сила возила** F и реактивни момент.

Вучном силом F се остварује кретање котрљањем носечих ваљака по тренутно непокретном делу ланца гусенице, док **реактивни момент** савлађује (уравнотежава) **погонски момент** ланчаника.

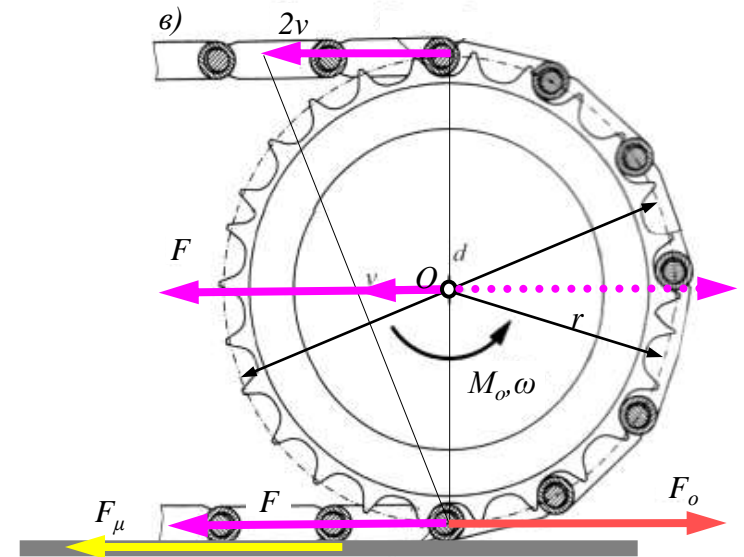
Кинематика кретања возила

Тачка додира ланчаника и чауре ланаца јавља као тренутни пол окретања ланчаника тако да је брзина кретања возила једнака:

$$v = \frac{d}{2} \omega = r \omega$$

где је:

d - подеони пречник ланчаника,
 r - подеони полупречник ланчаника,
 ω - угаона брзина ланчаника

Неравномерност кретања гусенице

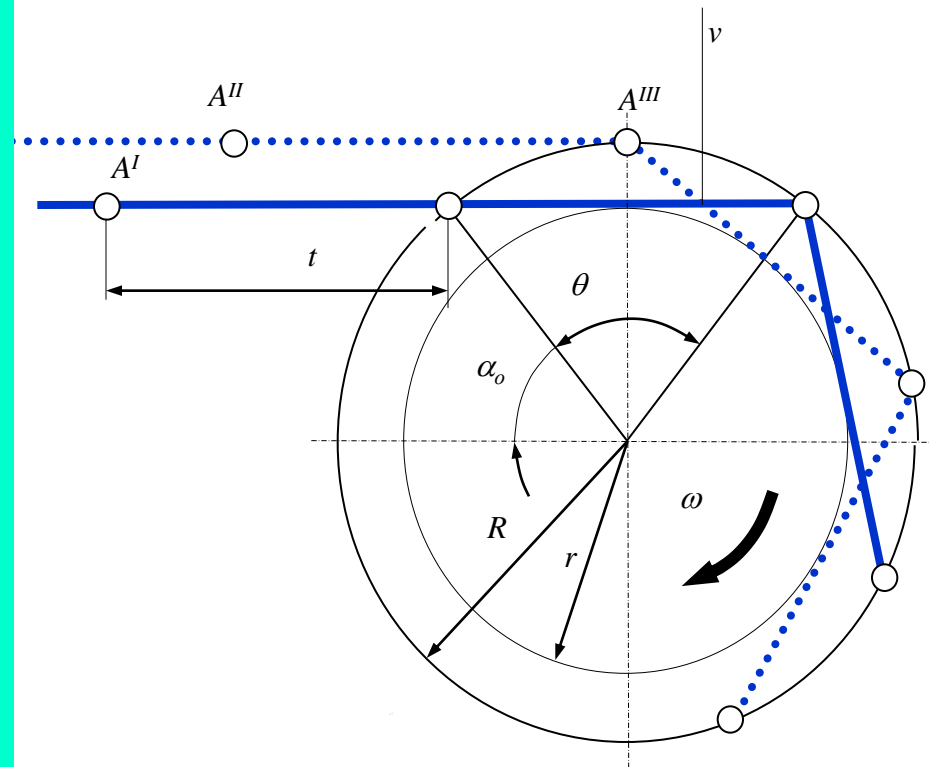
Посматра се померање чланкастог ланца гусенице, са чланком корака t , на предњем точку кретног механизма.

Точак се може окретати принудно (ланчаник-погонски точак) или слободно (затезни точак).

При томе, ради упрошћења слике није приказан захват са гусеницом.

Претпоставља се да је угаона брзина обртања точка константна

$\omega = const.$

Неравномерност кретања гусенице

Пројекција брзине v на правац чланка равна је брзини наилажења гусенице на точак:

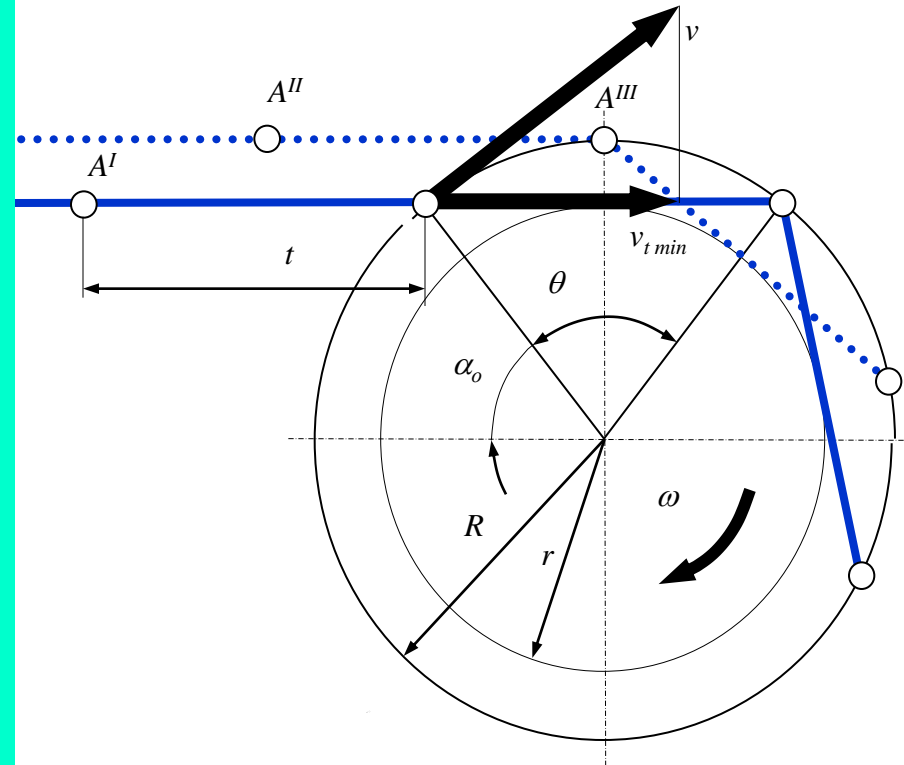
$$v_t = v \sin \alpha = R \omega \sin \alpha$$

Минимална вредност брзине наилажења одговара угловима:

$$\alpha = \alpha_o \text{ и } \alpha = \alpha_o + \theta,$$

при чему је:

$$v_{t \min} = R \omega \sin \alpha_o = r \omega$$

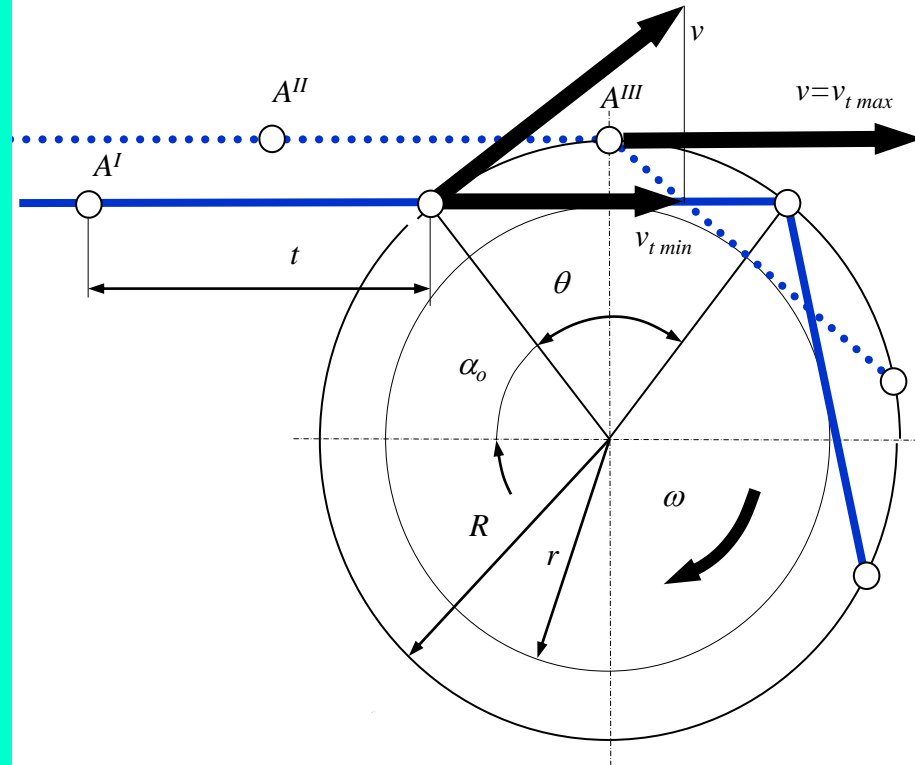
Неравномерност кретања гусенице

Пројекција брзине v на правац чланка равна је брзини наилажења гусенице на точак:

$$v_t = v \sin \alpha = R \omega \sin \alpha$$

Максимална брзина наилажења одговара углу $\alpha=90$, при чему је:

$$v_{t \max} = R \omega$$

Неравномерност кретања гусенице

Однос ових брзина представља **коэффициент неавномености кретања гусенице ψ** :

$$\psi = \frac{v_{t \max}}{v_{t \min}} = \frac{R}{r} = \sqrt{1 + \left(\frac{t}{2r}\right)^2}$$

где је:

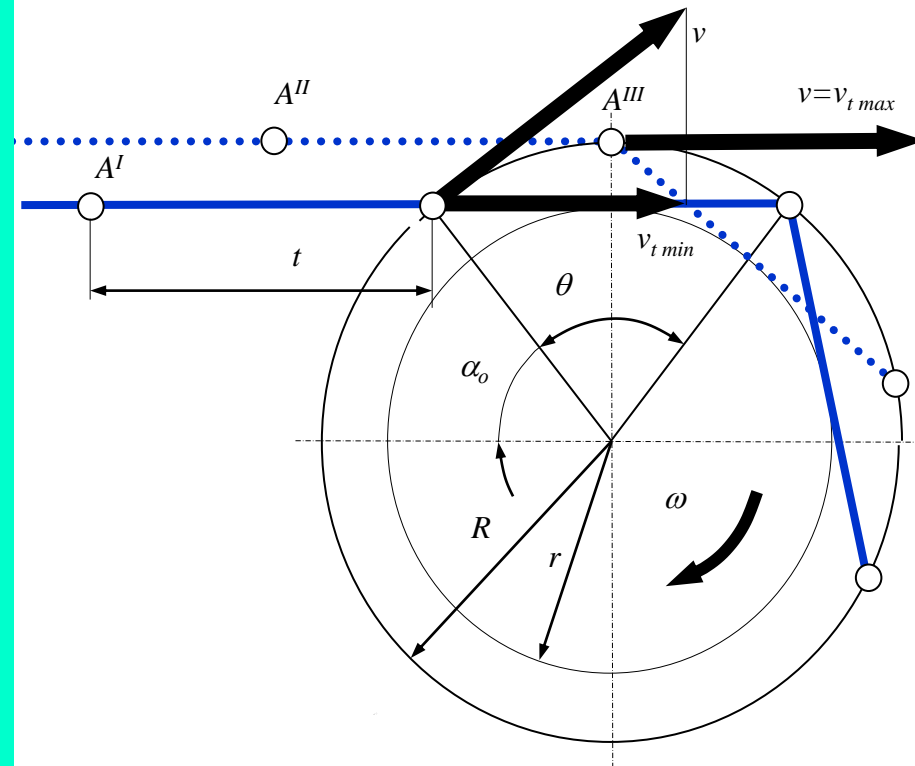
t - корак чланка,

r - полупречник точка,

R - полупречник круга путање зглоба чланка око точка

Последњи израз показује да ће коэффициент ψ **бити мањи** уколико је **мањи корак чланка** а **што већи радијус ланчаника**.

Због **неравномерног кретања ланца гусенице** на возилима се **јављају допунска динамичка оптерећења**.

Неравномерност кретања гусенице

Однос ових брзина представља **коэффициент неавномености кретања гусенице ψ** :

$$\psi = \frac{v_{t \max}}{v_{t \min}} = \frac{R}{r} = \sqrt{1 + \left(\frac{t}{2r}\right)^2}$$

где је:

t - корак чланка,

r - полупречник точка,

R - полупречник круга путање зглоба чланка око точка

Препоручује се за мале кораке гусеница $\psi = 1,015 \div 1,04$, а за веће кораке гусенице може бити и до $\psi = 1,3$.

Да би се добило ψ које одговара малом кораку гусенице неопходно је при пројектовању кретног механизма возила испунити услов: $r > 2t$.

